

Психологічні аспекти формування комунікативних потреб студентів-іноземців

Дьолог О. С.

*к. філол. н., доцент кафедри українознавства
і мовної підготовки іноземних громадян*

Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця

м. Харків, Україна

e-mail: OIha.Doloh@hneu.net

У ході оволодіння українською (російською) мовою іноземні студенти зустрічаються із рядом певних проблем психолого-педагогічного характеру. Серед таких проблем можемо назвати проблему мотивації навчання, проблему «психологічного бар'єру», проблему соціальної адаптації і правильно організованого педагогічного спілкування.

Однією з основних є проблема мотивації. Мотивація – важливий чинник в оволодінні мовою, оскільки значною мірою сприяє мобілізації всіх рис особистості студента – волі, уваги, пам'яті, цілеспрямованості тощо.

Проблема мотивів навчання розроблялась у філософських працях відповідно до загальної теорії діяльності. «Мотив – это объект, который отвечает той или иной потребности и который, в той или иной форме отражаясь субъектом, ведет его деятельность. Такое понимание мотивов позволяет осветить одну из труднейших проблем: проблему потребностей и возникновения новых, высших потребностей. Фундаментальный факт состоит в том, что развитие потребностей происходит в форме изменения отвечающих им объектов (мотивов)». [1, 5]

Отже, яким саме людським і комунікативним потребам студентів може відповідати засвоєння іноземної мови? Можемо назвати такі:

- потреба в комунікації в іншомовному середовищі;
- потреба в отриманні інформації, знань;
- потреба в глибшому розумінні дійсності, окремі риси якої особливим чином зафіксовані в значеннях різних мов;
- потреба в естетичному переживанні образного і понятійного багатства слова, культури іншої країни.

Різні аспекти мотивації, а також ієрархія мотивів, що змінюється на різних етапах навчальної діяльності, пропонують відповідно різні вимоги до її організації. При цьому функції мотивів як ланки, що спрямовує діяльність, будуть активізовані у тому випадку, якщо задоволення потреб виявиться доступним у процесі навчання і за посередництвом навчання.

Розгляд комунікативних потреб як психолого-педагогічних проблем важливий на кожному етапі навчання. На початковому етапі він дозволив виявити те, що реалізація комунікативних потреб зустрічається із низкою психолого-педагогічних проблем і вступає з ними в протиріччя.

Розглянемо ці ситуації.

1. Потреба студентів у комунікації в чужомовному середовищі і проблема «психологічного бар'єру» відома всім, хто навчався мові. Соціально-психологічне коріння цього явища потребують ретельного вивчення психологами. А викладач, у свою чергу, повинен докласти максимум зусиль, аби звести до мінімуму соціально-психологічні перешкоди в іноземному спілкуванні.
2. Потреба студентів у сприйнятті і прийнятті нової дійсності значно ускладнюється проблемою соціально-психологічної адаптації. Незнання і неволодіння екстралінгвальними особливостями комунікативної поведінки гостро позначається на студентах. Відчуття неадекватності їхньої поведінки за певної ситуації викликає в них дискомфорт і напругу під час спілкування. Звичні, пов'язані з національним менталітетом норми і штампи поведінки часто зовсім не вписуються в нове середовище. Виникає потреба переучуватися в соціальному, а значить і в соціально-психологічному плані. Тут особливо необхідна допомога викладача. Потреба в глибокому розумінні дійсності нереальна, доки не відбудеться соціальна адаптація.
3. Реалізація потреб студентів, які стосуються навчання, потреб у отриманні інформації, знань, не може обійти проблему соціально-

психологічної мотивації оволодіння мовою. Відомо, що мотивація може бути різних рівнів. Якщо зовнішня і внутрішня мотивації різні, то запропонована викладачем програма навчання, на думку студентів, втрачає свою значущість. А при цьому студент знаходиться у стані психологічного внутрішнього конфлікту. Таким чином, засвоєння нових для студентів умов життя, засвоєння нової соціальної ролі (від цього напряму залежить їхня успішна діяльність), реалізація їхніх особистісних потреб, у тому числі і комунікативних, відбувається у стані достатньо високої нервової напруги. І це ускладнює не тільки процес навчання, але й саме спілкування.

Оволодіння українською (російською) мовою для отримання спеціальності – уже достатньо сильний чинник мотивації. Проте часто трапляється, що цей засіб лишається невикористаним. Українська (російська) мова може стати для студента ще однією нецікавою дисципліною, не пов'язаною в його уяві з оволодінням професійними знаннями. Оволодіння спеціальністю мовою, що вивчається, потребує не тільки вищого рівня засвоєння мови, але й якісно іншого рівня її засвоєння.

Дослідження в галузі зв'язку навчання іноземній мові зі спеціальністю довели, що ефективність навчання досягається за допомогою таких завдань, які, залишаючись в межах вивчення мови, ставлять одночасно конкретну професійну задачу. Мотиваційний комплекс мобілізує не сама віднесеність завдання до професійного навчання, а лише співвідносність запропонованого завдання формованим на даному етапі професійним діям.

Неспіввіднесеність навчального матеріалу з потребами в даній сфері комунікації може виступати як психологічний бар'єр. Навчально-комунікативні ситуації, які вводяться на заняттях та імітують природні ситуації майбутньої професійної діяльності, змушують студента діяти самостійно і самостійно (або за допомогою викладача) знаходити необхідні лексичні формули.

Орієнтація на мотиви навчання викликала новий напрямок в освіті, коли процес вивчення мови будується на матеріалі спецдисциплін, виділяючи

ситуації відповідно до логіки знань, щоб максимально активізувати професійну зацікавленість студентів, їхню потребу у швидкому оволодінні мовою спеціальних дисциплін. Оскільки витoki мовної дії завжди йдуть від мотивів тієї діяльності, у яку включена ця дія, чинник мотивації не може не позначитись на складанні конкретних навчально-мовних ситуацій.

Практичні цілі навчання студентів-іноземців дозволяють висунути як навчальну одиницю професійну навчально-мовну ситуацію, яка враховує спеціальність студентів. Використовуючи професійну зацікавленість студентів, можна вводити на заняттях з української (російської) мови такі професійні задачі, під час виконання яких формувалися б потрібні поняття і тим самим створювалась психологічна база для засвоєння необхідної лексики. Професійна навчально-мовна ситуація повинна розроблятися як проблемна ситуація, котра орієнтує студентів на розв'язання конкретної професійної задачі засобами мови, що вивчається. При цьому розв'язання професійної задачі і засвоєння мовного матеріалу відбуваються у взаємодії і взаємозалежності, а професійні навички з'являються паралельно з мовними.

Соціально-психологічні дослідження довели, що швидке оволодіння мовою спеціальності, а отже, і швидке включення в навчальний процес залишається проблемою номер один для студентів-іноземців. [2, 97]

У результаті опитувань студентів-іноземців було зроблено такі висновки:

1. Якщо оволодіння мовою спеціальності на заняттях з української (російської) мови не співвідноситься з актуальним для студентів формуванням професійних знань і умінь, то зацікавленість у них студентів різко знижується. Важливість запропонованої на занятті теми повинна усвідомлюватися студентами.
2. Якщо студенти відчують, що оволодіння мовою є не лише підготовкою до оволодіння спеціальністю, але й однією з форм оволодіння спеціальністю, зацікавлення заняттями з української (російської) мови збільшується, що позитивно позначається на результатах навчання.

Усе це допомагає створити психологічний поштовх, при якому викладач може моделювати навчальну комунікацію таким чином, щоб студент усвідомлював пряму комунікативну мету, котра досягається за допомогою певного акту мовної поведінки.

Інколи студент не має бажання висловлюватися на занятті не тому, що не може підібрати слова, а тому, що не має достатніх спеціальних знань. Студент, який вже має певні професійні знання, буде намагатися використовувати знайомий лексичний матеріал і запропонований викладачем. Взаємозв'язок вирішення професійної задачі і засвоєння мовного матеріалу створює необхідну для навчання розумову напругу.

Навчально-мовні ситуації на заняттях з української (російської) мови мають бути організовані таким чином, щоб забезпечити максимальну реалізацію принципів свідомої активності. Серед різних типів завдань максимально повинні використовуватися завдання творчого характеру, які дають можливість студентам виявити свою індивідуальність.

Кваліфіковано підготувати студентів і надати їм необхідний матеріал із спеціальних дисциплін на час, відведений на заняття з української (російської) мови, достатньо складно. Ця проблема змушує замислитись про те, як вдосконалити, інтенсифікувати навчальний процес, шукати нові шляхи, враховуючи напрацювання психології і психолінгвістики.

Література:

1. Горбенко А. М. Основные направления ориентации образования иностранных студентов на подготовительном факультете/ А. М. Горбенко, Н. И. Никоненко, С. В. Черняк // Реализация традиционных методов и поиск инноваций в процессе подготовки иностранных студентов в современном высшем учебном заведении: Международная научно-методическая конференция. – Х.: НТУ «ХПИ», 2008. – С. 11-15.
2. Слепцова Г.Н. Проблема формирования социокультурной компетентности студентов в процессе обучения иностранным языкам в неязыковом вузе / Г.Н.Слепцова // Ученые записки университета им.П.Ф.Лесгафта, вып.9 (67).– 2010.– с. 95 -100.
3. Формирование коммуникативных навыков при обучении неродному языку // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: Анотації доповідей міжнародної науково-практичної конференції 15-16 травня 2003 р., Харків. – 637 с.